תלמוד בבלי · אחרונים · שערי תורת בבל · סדר מועד

שערי תורת בבל על מועד קטן

רבי זאב וולף רבינוביץ'

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שערי תורת בבל על מועד קטן

רבי זאב וולף רבינוביץ'

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שערי-תורת-בבל-על-מועד-קטן/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ד. 4
דף ה. 4
דף ו. 4
דף ו: 4
דף ז. 5
דף ח. 5
דף י. 5
דף יב. 6
דף יב: 6
דף יג. 6
דף טו. 6
דף טז. 8
דף יז. 9
דף יח. 9
דף יח: 9
דף יט. 9
דף כ. 10
דף כא. 10
דף כב. 10
דף כג. 10
דף כד. 12
דף כה. 12
דף כה: 12
דף כז. 12

דף ד.

(ד רע"א) **גמר שבת שבת משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין**.—פי' שדבר תורה אין צריך להוסיף מחול על הקדש אלא משום שא"א לדעת בצמצום רגע התקדש השבת, ופעמים הוא יום המעונן לכן הצריכו חכמים להוסיף מחול על הקדש וסמכו זה על המקרא (יומא פא א), ועי' ב"ר פ"י י': "ארשב"י ב"ו שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו הוא מוסיף מחול על הקדש". ועי' בתוס' כאן, שנדחקו בזה. ועי' עוד ירושלמי שביעית פ"א ה"א.

דף ה:

(ה ע"ב) **וטעמא מאי אמר אבימי וכו'**.—מ"ש בזה בפי' המיוחס לרש"י (שהוא באמת מרגמ"ה[1]) דחוק, אבל עיקר הביאור הוא: למה נקרא שדה בוכין בית הפרס עד שאינה ניטעת ואינה נזרעת כדתנן פי"ח מ"ד דאהלות, וכן משמע בפי' ר"ח כאן.

(ה סע"ב) **יש בה אילנות בידוע שנחרש וכו'**.—מ"ש בזה בפי' המיוחס לרש"י דחוק, והעיקר כפי' התוס'. וענין "בעומדין על הגבולין" היינו שהאילנות עומדים על גבולי השדה והציון אצלם מבחוץ ובאמצע השדה חריבה בלי אילנות.

דף ו.

(ו א) **אם יש חורש ביניהן וכו'**.—פי' התוס' וגירסתם אינם מחוורים, שבירושלמי בפרקין מוכח כנוסח שלפנינו וכמו שביאר בפי' המיוחס לרש"י.

דף ו:

(ו ב) **מרביצין שדה לבן ערב שביעית כדי שיצאו ירקות בשביעית וכו'**.—ברייתא היא בתוספתא שביעית רפ"ב. וצ"ל שמיירי בירקות שדה שאין כיוצא בהן נשמרין שהן מותרין לאכול בשביעית, אבל שאר כל הירקות אסורין בשביעית משום ספיחין כמו ששנינו בשביעית רפ"ט.

(שם משנה) **צדין את האישות**.—הרע"ב בפיה"מ כאן כתב דאישות היא התנשמת שבשרצים, וכ"כ בס' חסידים סי' תקפ"ט. ורש"י ז"ל בפיה"ת (ויק' יא יח) כתב, דתנשמת שבשרצים היא "מולווארף" בל"א, ובלשון רוסית היא נקראת "קראט" ונמצאים הרבה בגנות ופרדסים ויגורו תחת הארץ בחפירות אשר יחפרו להם, ובכל יום ויום יחדשו

[1] שכל מה שהביא בשמו בשבלי הלקט נמצא בפירוש שלנו המיוחס לרש"י. אבל פי' רש"י שברי"ף הוא האמיתי.

תילי תילים עפר וחול. אלא שבריה זו יש לה עינים והן קטנות מאד ומכוסות בשערות הרבה עד שאינן ניכרות לרוב בני אדם אלא בהבטה יתירה[2], וכן אינה אוכלת אלא מיני בע"ח כזבובים ותולעים, אבל לא ירק ופרי עץ ושום צמח. ובאמת שהקדמונים כתבו עליה שהיא משחיתה כל זרע ופרי העץ, אבל החוקרים האחרונים הראו בנסיונם, כי רק שם רע הוציאו עליה, כי הם הרגו ופתחו בטנן של הרבה שרצים כאלה, ואף בבטן אחת מהן לא נמצא שום זרע או ירק או פרי עץ.

שוב מצאתי בס' תבואות הארץ (במאמר תוצאות הארץ פ"א), שבא"י נמצא מין אישות בתואר אחר ותמונה אחרת מארצותינו, שאין לה עינים כל עיקר, אבל יש לה ארבע שיניים, שתים למעלה ושתים למטה, ובשיניים העליונות היא נושכת ואוכלת שרשי הצמחים שבקרקע. ובלי ספק שעליה נתכוונו חז"ל כאן.

(שם תוספות) **ד"ה שרי וכו' ור"ח פירש וכו'**.—נראה דלפ"ז הא דאיתא לפנינו לפני דברי רבינא "וחכמים מתירין בזה ובזה" אינו סוף הברייתא אלא פיסקא ממשנתנו, וכן משמע מפי' ר"ח, וכ"כ בפי' ר"ש בן היתום: "טעם אחר אמתני' קאי וכגון אמר מר הוא".

דף ז.

(ז סע"א) **בהסגר ראשון כ"ע לא פליגי דחזי ליה**.—פי' דאף כשיהיה ראוי להחליט לא יחליטנו אלא יחזור ויסגירנו ומקיים "או לטמאו", דמוסגר נמי טמא הוא, אבל בהסגר שני כשיהיה ראוי להחליטו אי אפשר שלא להחליטו, דאין באדם יותר משני שבועות ואין בו הסגר שלישי.

דף ח.

(ח א) **ורמינהי וכו' אימא מפני ששמחת הרגל עליו**.—עי' ירושלמי, שתפסו דברים כפשוטם, דשמח בליקוט עצמות לומר, שנינוחו אבותיו מן הדין.

דף י:

(יו"ד ב תוספות) **ד"ה מוליא וכו' יותר קרקע שוה צריך לחרוש וכו'**.—כן מוכח בשבת (עג ב) ובמדרש רות רבה ספ"ה, שדרך הגורן לעשות במקום נמוך, וכך יפה לו.

[2] וז"ל ר"ש בן היתום כאן: "היא התנשמת דמתרגם ואשותא ותרגום ירושלמי והתנשמת וית חולדה היא טלפא בלעז בריה היא שמינה הרבה כצורת עכבר ויש לה עינים דקים ואינה רואה כלל וזנבה קטן". ועי' בר' דמס' נדה פ"ב ה"ד: "התנשמת שבשרצים זו צפרת כרמים". וזה בעצמו מוכיח שמחבר בר' זו לא היה מבעלי התלמוד, כי מפורש בשבת צ ב ובחולין סה א, שהיא מין חגב.

דף יב.

(יב א) **לנער את צאנם**.—בירושלמי שביעית פ"ג ה"ג [לד סע"ג] ביארו, דניעור היינו להוליך את הצאן ממקום למקום כדי לפזר את הזבל בכמה מקומות וידייר את כל השדה. ומה שפירשו בזה הפי' המיוחס לרש"י כאן ופירש"י שברי"ף אינו מחוור. ועי' בר"נ שהעתיק את הירושלמי.

דף יב:

(יב ב) **דתניא אין מערימין בכך וכו'**.—פי' ברייתא היא בתוספתא שבת פי"ג/י"ד ה"ז (לענין הצלה מן הדליקה): "הציל פת הדראה חוזר ומציל פת נקיה, הציל פת נקיה אינו חוזר ומציל פת הדראה ואין מערימין בכך. ר' יוסי בר' יהודה אומר מערימין". וכבר העירו על כיוצא בזה בשבת (סה ב)[3] וע"ש בפי' רש"י ובס' המפתח לרב נסים.

דף יג:

(יג סע"ב פי' המיוחס לרש"י) **ד"ה מטומאתו וכו'**.—עי' מ"ש ע"ז בהגהות הרש"ש, אבל ברש"י שברי"ף פירש: בנזיר טהור שנגמרו ימי נזרו.

(שם תוספות) **ד"ה בתבלין וכו' א"כ אינו כרוב**.—פי' שאין דכים את הכרוב אלא מחתכים אותו, ומכל מקום אינו מובן איזו ראיה יש מלפת וקפלוט לכרוב וכרישין. ואולי רמזו על הא דמשמע בנדרים (נג א) דקפלוט הוא מין ירק קרוב לכרישין. וכן בירושלמי כלאים פ"א ה"ב [כו ע"א] ביארו, דכרישי שדה הם קפלוטין; ועוד בנדרים פ"ו הי"ב [לט ע"ד]: "במקום שקורין לקפלוטות כרישין". ו"החציר" (במ' יא ה) ת"א כרתי, ובתרגום המיוחס ליונתן קפלוטיא. ובע"ז יא ב פי' רש"י: והקפלוטות כרתי.

דף טו.

(טו רע"א) **מנודין ומצורעין מה הן בתספורת ת"ש וכו'**.—ודאי שממשנתנו יש להוכיח, דמנודין אסורין בתספורת, דהא תנן "אלו מגלחין במועד וכו' והמנודה שהתירו לו חכמים". הא שלא התירו לו לא, אלא משום שרוצה לפשוט מנודין ומצורעין ממקום אחד; וממשנתנו אין לפשוט מצורע, די"ל דאף שמצורע מותר בתספורת בתוך ימי טומאתו מ"מ מגלח במועד כשעולה מטומאה לטהרה משום שגילוח המצורע מעכבו מלהיטהר. וכמו כן אין לפשוט ממשנתנו דמצורע אסור בתכבוסת דאפשר דמותר

[3][מחלוקת כזאת גם בשבת קיז ב.]

בתכבובת מ"מ מותר לו לכבס את הבגדים שלבש בעודנו מצורע כשהוא עולה מטומאה לטהרה כדי לטהרם. וכן כל שאר הטמאים העולים מטומאה לטהרה, שמותרים לכבס בתוך ימי טומאתם, מותרים לכבס במועד כשהם נטהרים כדי לטהר את בגדיהם (עי' לקמן יח ב תוספות ד"ה העולים ומ"ש בהערה שם).

שם **מנודה מהו בעטיפת הראש וכו'**.—בעיא זו לא נפשטה כאן, אבל בפר"א ספי"ז (מובא ברא"ש פרק זה סי' צ"ב) משמע שאין המנודה חייב בעטיפת הראש (ע"ש).

שם **אסור להניח תפילין וכו' פארך חבוש וכו'**.—לפי פשטות הכתוב ודאי שפאר היא מצנפת ככתוב "ואת פארי המגבעות" (שמ' לט כח), וכתוב "פארי פשתים יהיו על ראשם" (יחז' מד יח). ונראה שבימיהם היה מנהג האבל להסיר את מצנפתו ולגלות את ראשו כענין שנאמר "הסר המצנפת וגו'" (יחז' כא לא), והכי משמע ביבמות קטז א, שדרך הנשים האבלות היה לפרוע ולגלות את שער ראשן, כדאיתא שם "סתר מזייך". וכ"כ בתוה"א לרמב"ן ענין האבלות בשם ר"י בן גיאת דהאבל צריך לגלות ראשו ממגבעתו וסודרו וכיוצא בהן ומתעטף כעטיפת ישמעאלים וכו' וכך מנהג והלכה[4]. ומאחר שהאבל מגלה את ראשו לפיכך הוא אסור בתפילין, שהם פאר על הראש, וכן אינו מניח של יד, שגם תפילין של יד פאר הוא לאדם. וזה שנאמר בבני אהרן "ראשיכם אל תפרעו" (ויק' י' ו') יש בכלל זה גידול פרע וגילוי הראש ממצנפת, ששניהם אסורים להם, שהיו צריכים לשבת בכל יום השמיני באהל מועד ומלובשים בכל בגדי כהונתם, כדכתיב "ומפתח אהל מועד לא תצאו" (שם ז)[5], ובמצורע הזהיר הכתוב שינהוג מנהגי אבלות בקריעה ועיטוף ושראשו יהיה פרוע, דהיינו מגולה ממצנפת וכר"ע אליבא דרב פפא למטה[6]. ולפי מה שביארנו נראה שאסור אף בתפילין, אלא שהתלמוד רצה לפשוט זה למטה מבר' דת"כ ולבסוף דחו לה.

ודע שמנהג העיטוף, שהיה לפנים בישראל בזמן כתבי הקדש, נראה שהיה מלמטה ולמעלה, דהיינו שהאבל והמצורע היו מעטפים בבגד את זקנם ואת פיהם והשפם בכלל,

[4] וע"ש שהרמב"ן דחה את דבריו משום דלא גמרינן אבל ממצורע, ואין דברי הרמב"ן מוכרחין.

[5] ובתוס' ד"ה וראשו נסתפקו בזה. וראיתי לרמב"ן בפיה"ת ר"פ תצא, שכתב "שדרך האבלים היה לגלח את ראשם ("ובאמת שזה מנהג בני כוש עד היום שאבל מגלח ראשו ונותן עליו אפר") ולקצוץ את צפרניהם". וזה פלא שהרי הוא סותר את הכתוב שהזהיר לבני אהרן "ראשיכם אל תפרעו", וכן לכה"ג בפ' אמור "את ראשו לא יפרע", ומבואר שהיה דרך האבלים לגדל שער ראשם. ומנהג זה מפורסם בתלמודים. וכן קציצת צפרנים מבואר לקמן (יז ב), שאסורה באבל.

[6] ועי' בספר התורה והמצוה בפסוק "וראשו יהיה פרוע".

אבל ראשם ומצחם מגולים, שכן עולה לר"ע במצורע, שעוטה על שפם וראשו מגולה[7]. ואולם בזמן חכמי התלמוד כבר נתחלף המנהג והיה האבל מתעטף מלמעלה למטה בסודר שבו מכסה את ראשו שהיה משלשלו למטה ומכסה בקצותיו את זקנו ופיו עד למעלה מן החוטם (כ"ש רמב"ן בתוה"א ענין העטיפה) ולכך הוא נקרא בתלמוד עטיפת הראש, וכן לקמן (כד א) פריס סודרא אירישא[9]. ובירושלמי בפרקין ה"ה [פב רע"ד][8]: ויכסיניה מלרע (פי' פריך למה מכסה אף את חוטמו, שדיו בפיו ושפמו ככתוב "ועל שפם יעטה") א"ר חסדא דלא יהיו אמרין פומיה הוא חשש (פי' שאם לא יכסה אלא עד חוטמו לא יהא ניכר שהוא אבל, שיאמרו שמכסה פיו ושפמו מקום השיניים מפני הכאב, וכשהוא מכסה אף החוטם ניכר שהוא מחמת האבלות)[10].

שם **אבל אינו משלח קרבנותיו וכו'**.—פי' ביום ראשון בלבד, אבל בשאר ימי אבלותו משלח.

דף טז.

(טז א) **לא חל שמתא עליה תלתין יומין**.—"תלתין יומין" לאו דוקא, דבבבל בשבעה יומי סגי וכדאיתא למטה.

שם **אלמא קסבר הני בי תלתא דשמיתו לא אתו וכו'**.—לגירסא הראשונה שבפי' המיוחס לרש"י "קבעו רבנן למיעל" נדחק לפרש ההוכחה, דאביי סבר דאחרים אינם יכולים להתיר. ונראה לומר דהא בהא תליא, שאם אחרים יכולים להתיר ודאי שהם מתירים בתוך הזמן, שהאחרונים עוקרים מעיקרו את השמתא של הראשונים; אבל אם אין אחרים יכולים להתירו אלא אותם ששמתוהו בלבד, יש ספק אם יכולים להתירו בתוך הזמן, דיש לומר דכמו שאין אדם מתיר נדרי עצמו, ה"נ אינו מתיר מה שנדה בעצמו בתוך הזמן. או אפשר שמתוך שנתבטל הדבר שנתנדה בשבילם אותו האיש, הרי המנדים יכולים להתירו גם בתוך זמנו.

[7] ועי' בתוס' ד"ה "מנודה". ולפי גירסת מהרש"א צ"ל "מצורע" שמדבריהם נראה דלר"ע אליבא דר"פ דראשו פרוע מכומתא וסודרא אין המצורע חייב בעטיפה כל עיקר. וזה מן התימה שהרי דברי ר"ע שנויין הן בספרא ושם תני נמי ועל שפם יעטה חופה ראשו כאבל.

[8] [ועי' מ"ש המחבר זצ"ל בשערי תורת א"י, עמ' 337.]

[9] ומצאתי בפירוש ס' יחזקאל לר' אליעזר מבלגנצי, שנדפס מקרוב, שכתב (כד יז): "ולא תעטה על שפם" וכתוב אחד אומר (ש"ב טו ל) "וראש לו חפוי" הא כיצד מכסה סודר על ראשו ומניח ראש[ו] (כצ"ל, ופי' של סודר) על לחייו וכורך אותם על שפמו.

[10] ועי' בדרישה יו"ד ריש סי' שפ"ו, שפירש ויכסיניה מלרע בלשון נחותא. אבל אינו נכון.

דף יז:

(יז ב פי' המיוחס לרש"י) **ד"ה שלא ישהו וכו' אין מביאין קרבנותיהן עד לאחר גילוח וכו'**.—אין דין זה אלא בנזיר טהור בלבד, אבל נזיר טמא מגלח בשביעי ואינו מביא קרבנותיו אלא בשמיני (עי' נזיר מד ב).

דף יח.

(יח א) **ומר זוטרא מתני זוג בא מחמתן לפני רבי**.—עי' בפי' המיוחס לרש"י, שכתב "מתני בברייתא", ואין זה מחוור, דבכל מקום שמצינו כעין זה באמוראים עניינו: דמתני בלשון אחר את המימרא של אמורא, כמו "אמימר מתני לה" (לעיל ד ב), "אמימר מתני הכי" (לקמן כב ב), "מר זוטרא מתני לה להא שמעתא דשמואל" (נזיר נז ב) והרבה כיוצא בזה (ועי' מ"ש במגלה כח ב). לכן נראה עיקר כנוסח [כתב יד מינכן], שהביא בד"ס "ומר זוטרא מתני זוג בא לפני רבי", פי' ולא הזכיר שם המקום, שמשם בא הזוג[11]. שוב בא לידי פי' מו"ק לר"ש בן היתום שנדפס מקרוב, ושם העתיק "ומר זוטרא מתני לפני ר' חייא", וזו גי' נכונה, וכ"ה בשבלי הלקט הל' שמחות סי' לג.

שם **א"ל ר' יעקב לר' ירמיה אסברא לך**. עי' ד"ס שבכ"י מינכן הנוסח "א"ל ר' יעקב לר' ירמיה בר תחליפא אסברא לך". ועי' בדברינו על סדר הדורות בע' ר' ירמיה בר תחליפא ובע' ר' יעקב סתם.

דף יח:

(יח ב תוספות) **ד"ה העולים וכו' ומסופק וכו' בעולה מטומאת מת ונבילה וכו'**.—לפי דעתם זו צ"ל דמש"ה זבים וזבות נדות ויולדות מותרים לכבס מפני שבגדיהם מלוכלכים בדם נדה וזיבה. ואין זה מחוור. אלא שכל הטמאים העולים לטהרה מותרים לכבס בגדיהם כדי לטהרם מן הטומאה. וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ כאן.

דף יט.

(יט א משנה) **ר"ג אומר ר"ה ויוה"כ כרגלים**.—לקמן (כד א) פסק שמואל כר"ג. וראיתי בנמוקי יוסף על משנתנו כאן שכתב: "והלכה כר"ג, דכ"מ ששנה ר"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וציום וראיה אחרונה". ושגגה היא דבסנהדרין אמרו כן על רשב"ג.

[11] ועי' בפי' ר"ח דמשמע להיפך דבלשון ראשון לא היה גורס שם המקום "חמתן".

ומלבד זה אין צורך לכלל זה, שהרי פסק שמואל כמותו כמו שכתבנו. ואולי הגה"ה היא בנמוקי יוסף מאיזה תלמיד טועה.

דף כ.

(כ ע"א פי' המיוחס לרש"י) **ד"ה בגינזק מקום**.—בקידושין עב א איתא גוזן זה גינזק והוא סמוך למדי (עי' מ"ש בע"ז לד א). וכ"ה לשון הכתוב "בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי" (מ"ב יז ו). ובלי ספק, שהעיר גינזק עמדה על שפת נהר גינזק או גוזן, ונקראה על שם הנהר, כמו העיר פומבדיתא על שם שעמדה על נהר בדיתא[13] וכיוצא בזה הרבה[12].

דף כא.

(כא א) **רבה בר בר חנה איתרעא וכו'**.—עי' בדברינו על סה"ד ע' ר' אבא ב"ב חנה.

דף כב:

(כב ב) **ולשמחת מריעות**.—לפי' המיוחס לרש"י עולה שיש דיני אבלות אחר שלשים לשאר קרובים, ולכך כתב הרש"ש לפרש להיפך, דלסעודת מצוה מותר אפי' תוך שלשים, וכבר קדמו בפירוש זה במרדכי רמז תתצ"א.

דף כג.

(כג סע"א) **בני יהודה ובני גליל הני וכו' והני וכו'**.—במס' שמחות פ"י מבואר, דביהודה שואלין, ובירושלמי פרק זה ה"ה [פב סע"ד] איתא דבדרום שואלין, וזה וזה אחד הוא, דיהודה היא בדרומה של א"י[14].

(כג א תוספות) **ד"ה ר' יהודה וכו' וראיתי כשהייתי קטן ר' יצחק זקני שלא היה יושב במקומו וכו'**.—דע שר' יצחק זקנו של מחבר תוספות מו"ק אלו אינו ר' יצחק ב"ר שמואל בן אחותו של ר"ת, המכונה בתוספות בשם "ר"י" סתם ואצל אחרים "ר' יצחק הזקן בעל התוספות", כדמוכח למטה ד"ה כל. ועי' בתשובות מיימוניות לספר שופטים סי' כ בתשובת ריצב"א לאחיו הר"ש משנ"ק שכתב: "שמעתי מן החבר ר' שמואל בנו של ר' אלחנן שר' יצחק לא היה יושב במקומו עד שבת רביעית כר' יהודה" (ע"ש). וברור שר'

[12] וכן "נהרפניא" (נטין סה ב); בנהר פקוד (ביצה כט א), והוא שם מקום כדמוכח שם; "עד נהר וואני" (קידו' עא ב), וגם הוא שם עיר (עי' יוחסין בספור ר' נתן ב"ר יצחק הבבלי בדבר המחלוקת של דוד בן זכאי ראש הגולה עם רס"ג, שבא ר' נסי נהרואני לפשר ביניהם).

[13] עי' לעיל יא א "בדיתא לבאי כווריי" וגירסת הרי"ף שם ובנמוקי יוסף שם.

[14] עי' ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב ובסוף הוריות דמוכח שיהודה היינו דרום.

יצחק זה אינו ר"י הזקן, שהיה רבו של ריצב"א (כמבואר בשו"ת רש"ל סי' כט), שהרי לא קראו כאן "מורי ר' יצחק". ועי' עוד לעיל כא א תוס' ד"ה ואסור וכו' בתשובת ר' יצחק זקני כתב, כי ר' יעקב היה אוסר וכו' ובימי זקנותו חזר והתיר ע"ז. והנה תשובה זו מצאתיה באו"ז ח"ב סי' תלז, ולא נתברר שָׁם שֵׁם המשיב, וז"ל: "שמעתי כי בזקנותו רבינו (= רבנו תם) בהיותו בטרוייש התיר בת"ב וכו' שבירמיה ובילדותו [אסר][15] מדאמר באלו מגלחין וכו' (ע"ש). והנה כשנשוה תשובה זו לתשובה אחרת, שהביאה ג"כ באו"ז ח"א סוף סי' תמ"ב, שהיא מר' יצחק בר' שמואל מדמפיר (כמבואר שם), נראה דשתי התשובות מיד אחת יצאו.

ושר' יצחק מדמפיר אינו ר"י הזקן כדעת רבים[16] מוכח משבלי הלקט הל' שמחות סי' ח שכתב שם דין אחד בשם ר"י מדנפיר, ובנדה (סא ב) תוספות ד"ה אבל מבואר להיפך בשם ר"י וכ"ה בתוס' ברכות המיוחסות לר' יהודה חסיד (דף יח ע"א) בשם רבו. וכפי הנודע רבו הוא ר"י הזקן. ועוד בשבת (קמג א) תוס' ד"ה ואם חולק ר"י על ר"י מדנפירא (ע"ש).

וברור אצלי שר"י מדנפירא הוא בנו של הרשב"ם, שבמנהיג הל' פסח ספ"ו כתב "קבלתי מרבינו הקדוש ר' יצחק מדנפירא נ"ע בצרפת", ולמעלה שם סי' סמ"ך כתב "בשם רבינו הקדוש רבינו יצחק ומפי ר' יעקב אחי אביו", הרי שאביו היה אחיו של רבנו תם. ועי' בתשובות מיימוניות להל' מאכלות אסורות סי' ה, שהשיב ר' יצחק ב"ר שמואל מדנפיר, ובתוך תשובתו כתב: "ושאלתי לאלמנת דודי ר"י (הוא ר' יצחק בן מאיר) וכו' אבל מרת מרים אשת דודי רבינו תם וכו' ולא נודע לי אם מפי דודי עשתה או ע"פ בעלה הראשון ה"ר אברהם". ומכל זה מוכח, שר"י מדנפיר הוא בנו של רשב"ם[17]. וזה שחיבר תוספות מו"ק היה בן בנו של ר' יצחק מדנפיר ושהיה שמו ר' שמואל בן ר' אלחנן, ואין להחליפו עם ר' שמואל בן אלחנן בן ר' יצחק הזקן, שהיה בן אחותו של רבנו תם כנודע. ועי' באגרות שי"ר סי"ד שנמצא בכ"י קובץ תוספות ע"ז מר' אלחנן בן ר' שמואל בן ר' יצחק מדמפיר[18].

[15] כצ"ל, ודלא כהמגיה שם.

[16] וביניהם המנוח הרה"ח מהר"ש בובער זללה"ה במבואו לספר האורה אות כא.

[17] ודע שאחר ר' יצחק בן רשב"ם מלך בדנפירא ריצב"א הנ"ל אחי הר"ש משנץ, והיה מכונה ג"כ ריצב"א מדנפריא (עי' בתלמידי ר' יונה ברכות פ"ו דף לד ע"ב ובהגהות מיימונית פ"ח מהל' חמץ ומצה אות ה' ובשו"ת רש"ל סי' כט).

[18] [נדפס ע"י ד' פרנקל, הוסיאטין, תרס"א.]

דף כד:

(כד רע"ב) **לא דלוסקמא הניטלת בכתף אלא הניטלת באגפיים**.—פי' באגפיים בידים, והיינו דלוסקמא קלה וקטנה. וכ"ה דעת הרמב"ם בפי"ב ה"י מהל' אבל, ודלא כפי' המיוחס לרש"י כאן. וכן בפירש"י שברי"ף. וכבר העיר ע"ז בב"י יו"ד סי' שנג.

דף כה.

(כה א) **מנין לחכם שכבודו במטה ראשונה וכו' עגלה חדשה וכו'**.—מ"ש בזה בפי' המיוחס לרש"י נדחה בתוס' שבעין יעקב. ומה שפירשו הם שהיא העגלה שהעלו בה את הארון מבית שמש לקרית יערים (ש"א ז א) גם הוא תמוה, דשם לא נזכר שהעלו אותו בעגלה, ואפשר שנשאו אותו בכתף כמשפט. לכן נראה לפרש ענין "מטה ראשונה" דהיינו מטה זו נעשתה מתחילה לשם אותו חכם ולא נשתמשו בה לדבר אחר. וכן בארון עשו לו עגלה חדשה ולא לקחו עגלה עשויה מכבר להדיוט וכדתני בתוספתא מגלה ספ"ב ומנחות ספ"ט: כלי שעשאה להדיוט לא ישתמש בה גבוה, ועוד בירושלמי יומא פ"ג ה"ו [מ סע"ג], דבגדי כהונה שעשאן להדיוט אינם ראויים לעבודה.

דף כה:

(כה ב) **כאות מי מרה**.—פי' מי מרה שנמתקו ע"י משה בהשלכת העץ. וכעין זה בברכות (נה ב): "רפאם כמי מרה ע"י משה רבינו". אבל לפי מ"ש בפי' המיוחס לרש"י ה"ל לומר "כאות מים המרים" וכלשון הכתוב.

דף כז.

(כז סע"א) **עשירים בזכוכית לבנה ועניים בזכוכית צבועה והיו עניים מתביישין וכו'**. —פי' שכוסות מזכוכית לבנה יקרות הרבה ואינן מצויות אלא לעשירים[19]. וכך כתב באשכול ח"ב סי' נא: "אין משקין האבל אלא בזכוכית צבועה ולא בלבנה מפני כבודם של עניים שאין להם לבנה". אבל הרמב"ם בפי"ג ה"ז מהל' אבל כתב: "שאין משקין בזכוכית לבנה אלא בצבועה שלא לבייש את העניים, שאין יינותיהן טובים". ואין זה מחוור, דאף שבצבועה אין היין ניכר במראה מ"מ ניכר הוא בטעמו ובריחו. ומלבד זה יש יין רע שמראהו טוב ויש יין יפה שאין לו מראה טוב[20].

[19] עי' ברכות לא ב, סוטה מח ב וב"מ כט ב.
[20] ועי' ירושלמי דמאי פ"ד ה"ו [כד סע"א] ותוספתא נדה פ"ט הי"ז.

(שם תוספות) **ד"ה מן וכו' דמקודם לכן**.—כאן נגמר דיבור זה, ומכאן ואילך תחילת דיבור חדש: אינו יושב עליה. נראה וכו'. ומיושב מה שפקפק מהרש"א.

(שם תוספות) **ד"ה ואין וכו' נסדרה בהפך**.—פי' שדין זה בכל ימות השנה, אבל למעלה ולמטה דוקא במועד. ועי' ר"נ ותויו"ט.